

НОВА ПОЛИТИЧЕСКА ФРАЗЕОЛОГИЯ В БЪЛГАРСКАТА ПУБЛИЧНА РЕЧ

Проф. д-р Надежда Сталянова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

Доц. д-р Елена Крейчова

Масариков университет (Чехия)

Резюме. В текста се изследват възможностите за актуализация на фразеологичния фонд на българския език в българския публичен дискурс и се разглежда влиянието на различните видове актуализации върху спецификата на функциониране на дадени фразеологични единици в публичната реч. Най-видими са актуализациите, които въвеждат нови елементи в значението на оригиналната устойчива фразеологична единица, но в същото време запазват очевидната връзка с нея. Фразеологичните единици, които по принцип се отличават със семантична неделимост, устойчивост на лексикалния си състав, неизменна структура, образност, емоционалност и експресивност, са обект на динамични промени, настъпващи в българския език през последните години. Насочваме интереса си към устойчиви изрази, в чийто състав като проява на лексикална динамика се появява нов компонент, който замества вече утвърден, или се появява допълнителен елемент в структурата на фразеологизма, т.е. вниманието ни ще бъде насочено главно към т.нар. лексикални актуализации на фразеологичния фонд. В текста проследяваме промяната (структурна и семантична) в редица фразеологични единици в българския език, в които се наблюдава навлизането на лексикалния компонент *копейка*. Екскерпираният материал е от два корпуса: CLASSLA-web.bg (български уеб) и корпуса на парламентарната реч ParlaMint corpus: <https://www.clarin.si/ske/#concordance>. Примерите, извлечени от корпусите, са подходящи за проследяване на интересующите ни промени във фразеологичния фонд на съвременния български език.

Ключови думи: фразеологичен фонд на българския език; фразеологизми; публична реч; актуализиране на фразеологичния запас

Фразеологията много често присъства в медийните текстове, като тя може да бъде регистрирана както под форма, посочена в речниците, така и в модифициран вид. За различни комуникативни цели фразеологичните единици се трансформират, актуализират, иновират, придобивайки нови значения

и/или структура, както и нови експресивни и стилистични характеристики. Фразеологичните единици, които по принцип се отличават със семантична неделимост, устойчивост на лексикалния си състав, непроменлива структура, образност, емоционалност и експресивност, са обект на динамични промени, настъпващи в езика през последните години, и на фона на тези промени устойчивостта на фразеологичните единици в известен смисъл става относителна категория (Markova, Grigoryanova 2016, p. 133). Спецификата на функционирането на фразеологизмите в медийния и публичния дискурс, като цяло, до голяма степен е подобна на особеностите на използването и трансформациите на фразеологията в художествените текстове, но актуалността на комуникативната ситуация, злободневността в медийната и публичната реч пораждат специална експресивност и специфични начини за креативно използване на фразеологизмите (Mokienko 2016). В настоящия текст искаме да обърнем внимание на потенциала на българския език в българския публичен дискурс и да изследваме влиянието на различните видове актуализации върху спецификата на функциониране на дадените фразеологични единици в публичната реч.

В нашето изследване работим с дефиницията за фразеологизми на чешкия езиковед Ф. Чермак (Šermák 1982), който характеризира фразеологизмите като устойчива комбинация от минимално две форми (морфеми, лексеми, колокации, изречения), която се отличава с аномалии във формално, колокационно и семантично отношение и представлява единица от по-високо ниво. Става дума за устойчиво словосъчетание, чието значение, отчасти или изцяло, не може да бъде извлечено от значението на отделните негови компоненти (Šermák 2017a). Също така използваме и дефиниция на фразеологизмите от българската фразеологична школа – тази на К. Ничева, която посочва, че „фразеологичната единица е общоизвестна в даден речеви колектив свърхсловна, разделно оформена, относително устойчива, възпроизводима езикова единица с единно значение, съставена от лексикални единици, чието значение е повече или по-малко избледняло или напълно се е десемантизирало, близка (но не равна) семантично и функционално до думата; по структура фразеологичната единица е словосъчетание или отворено (рядко затворено) изречение и по правило има ярка експресивност“ (Nicheva 1987, p. 19).

Говорейки за актуализация на фразеологизмите, тя обикновено конкретизира първоначалното значение на фразеологизма, дори понякога фразеологизмът може да придобие дословно звучене според отделните използвани лексикални компоненти, включени в него (Mlasek 1984, p. 114). В такива случаи Ф. Чермак говори за вариантност на фразеологизмите, като вариантите са алтернативни признакови форми на инварианта¹ на фразеологизма, които са претърпели определени морфологични, синтактични или лексикални промени, но въпреки това са запазили основното значение на дадения фразеологизъм. Вариантността на фразеологичната единица може да бъде свързана със замя-

ната на една лексема с друга, с промяна в реда на компонентите в структурата на фразеологизма, с тяхната задължителна или факултативна употреба. Така фразеологичната единица има редица възможности за проява на своята вариантност (Romanova 2013, pp. 114 – 115). Понякога връзката между оригиналния фразеологизъм и вариантния фразеологизъм е по-очевидна, а в други случаи връзката между тях може да бъде и едва забележима.

Възможностите за актуализация на фразеологизмите не са неограничени, тъй като не всеки компонент на фразеологизма предоставя еднакви възможности за актуализация (това зависи например от частите на речта, съдържащи се във фразеологизма, от степента на семантична връзка на компонентите на единицата и т.н.). Още Б. Хавранек в сборника на Пражкия лингвистичен кръжок *Spisovná čeština a jazyková kultura* от 1932 година споменава за актуализациите в езика, като той определя актуализацията като употреба на езикови средства по такъв начин, който предизвиква внимание, бива приеман като нещо необичайно, лишено от автоматизация – напр. живата поетическа метафора (Havránek 1932, p. 53). Й. Млацек определя актуализациите като промени в устойчивия състав на езиковата единица, които водят и до промяна, модификация на първоначалното значение на единицата. Най-видимите актуализации са тези, които ясно внасят нови елементи в значението на първоначалното устойчиво словосъчетание, но в същото време, запазват очевидната връзка с първоначалната езикова единица. По този начин се създава определено напрежение между двете значения, следователно новият израз е полифункционален (Mlasek 1984, p. 114). Всяка актуализация възниква като смислова или формална иновация. Следователно актуализацията трябва да носи нова информация, да разширява или стеснява, да уточнява, да конкретизира първоначалното значение на единицата (Mlasek 2001, pp. 148–149). В своята същност актуализацията е иновация на устойчивата семантика и форма на езиковия знак, включително всички конотации, и тъй като актуализацията нарушава формата, тя активизира възприятието на реципиента, като се използва с различна функция – естетизираща, персвазивна (много често в медийните текстове, реториката, рекламата и т.н.) и т.н. (Krčmová 2017).

Освен с термина актуализация в лингвистичната литература се среща и с термина неологизация. Фразеологичните неологизми са регистрирани в речниците експресивни устойчиви изрази, които или са създадени наново, или се актуализират в нови социални условия, или се образуват чрез трансформация на известни преди това паремии, крилати фрази, както и устойчиви словосъчетания, заимствани от други езици (Valyter, Mokienko 2019, p. 610). В. Мокиенко говори и за фразеологични иновации, определяйки ги като фразеологизми, които са нови или по форма, или по смисъл, или и по форма, и по значение в контекста на разглеждания период от развитието на книжовния език спрямо предходния период (Valyter, Mokienko 2019, p. 615). Относно

структурата на фразеологизмите можем да се срещнем и с термина авторски фразеологизъм, дефиниран като неустойчиво словосъчетание, регистрирано в конкретен текст, създадено от определен автор, като в конкретния текст то е разбираемо и възприемано като фразеологизъм, но не е част от фразеологичната система на конкретния език. Приемането на такова словосъчетание за фразеологизъм е въпрос на консенсус, в езиковата практика авторският фразеологизъм може да се приема и като многословна авторска метафора (Cermák 2017b).

Настоящото изследване се фокусира върху избрани фразеологизми и техните вариации (т.е. актуализации) в съвременната публична реч в България. Насочваме интереса си към устойчивите изрази, в чийто състав като проява на лексикалната динамика се появява нов компонент, който замества вече утвърден, или в структурата на фразеологизъм се появява допълнителен елемент, т.е. вниманието ни ще бъде насочено главно към т. нар. лексикални актуализации на фразеологичния фонд. Те имат важна стилистична и комуникативна функция, става въпрос за специфична индивидуална промяна на конкретен фразеологизъм, като целта е подсилване експресивността на изказването (Krejčí 2015, p. 42).

В статията ще проследим промяната (структурна и семантична) в редица фразеологизми в българския език, в които се наблюдава навлизането на лексикалният компонент *копейка*.

Екскерпираният материал е от два корпуса – CLASSLA-web.bg (Bulgarian web) към дата 10.01.2023, и корпуса от парламентарна реч ПарлаМинт корпус: <https://www.clarin.si/ske/#concordance>. Смятаме, че примерите, извлечени от корпусите, са релевантни за проследяване на интересующите ни промени във фразеологичния фонд на съвременния български език, защото те обхващат разнообразни комуникативни ситуации – парламентарна реч, медийни текстове, включително коментари по медийни текстове, тоест съвременната разговорно-битова и спонтанна лексикална реализация на динамичните процеси. Примерите в настоящия текст са запазени с оригиналния си правопис и пунктуация.

Тълковните речници дават следното тълкувание на лексемата *копейка* – „една стотна част от рублата“ (Radeva 2012, p. 277). Резултатите от корпусния анализ показват, че употребата на лексемата *копейка* като заместваща даден компонент в редица фразеологизми е изключително продуктивна тенденция в съвременната езикова практика. Във формално отношение *копейка* замества такива компоненти в редица фразеологизми, които са названия на парична единица – *стотинка*, *пара*, *монета*, *лев*.

Със заместването на един компонент от фразеологизма се развива ново значение на цялата фразеологична единица. То е пряко обвързано с екстралингвистичен контекст – по-конкретно с обществено-политическата ситуация

в България и света в последните няколко години, с избухването на войната в Украйна, с воденето на хибридна война на територията на България и с организираните платени интернет тролове, които срещу заплащане пишат в интернет пропагандни текстове, постове, коментари.

Включването на компонента *копейка* във фразеологизмите води не само до разширяване на семантиката на фразеологичната единица. Във всички случаи то променя стилистичната маркираност на фразеологичната единица, като включва компонент пейоративност – пренебрежително и укорително отношение, стигащо до пряко осъждане от страна на говорещия. В повечето случаи пейоративността е свързана с характеризиране на вършителя на действието (указан с граматични средства или не), неексплицитно посочен в рамките на контекста на изказването. Но новата семантика е недвусмислена. Действията се извършват от хора русофили (рядко само по убеждение, а задължително такива, които за разпространение на руска пропаганда получават пари).

Ще анализираме редица фразеологизми, в които лексемата *копейка* замества утвърдения компонент, назоваващ парична единица:

<За> жълти стотинки със значение „за мизерно заплащане, на безценица“ (Vatov 2019). Този фразеологизъм претърпява трансформация. Формалната му актуализирана структура е „за жълти копейки“ и едновременно с промяната на формалния облик се наблюдава и промяна в семантиката – „за мизерно заплащане, идващо от Русия“:

*Сега се оказва че освен някои и други пенсионирани милиционери и военни докарващи си **жълти копейки** като охрана в крайграничните с Украйна градчета;*

*Русофилистичната сволоч удари дъното: толкова са изгладняли, че вече са готови да си продадат майка, баща, деца и родина за **жълти копейки**;*

*Продават душата си за **жълти копейки**;*

*Грешиш каскет, аз не плюя руснаците, аз вас плюя, руските подлоги, които сте си продали душата на дявола и му служите тук за **жълти копейки**;*

*Българите? Толкова са нищожни, че ще ги изкупим, ей така, за **жълти копейки** ...*

*Струва ли си заради **жълтите копейки**, да прецакате бъдещето на наследниците ви!?*

*Така е Ганьо, гледай как някои са принудени да пишат проруска пропаганда за **жълти копейки**;*

*На фона на всички икономически загуби които понесе Русия след анексирането на Крим, това са **жълти копейки**, а освен това подобни проекти имат и пропагандна стойност.*

*Ти не си да пишеш коментари в ДИР-а за **жълти копейки**!*

*Тъпото е, че си се продал за некви **жълти копейки**, с които вероятно осъществяваш най-голямата си мИчта – да ходиш на море в Гърцията и да смениш голфа с некое умрело бмв.*

*Дават всичко от себе си ... според възможностите си. „и колко струват най-по-новите свръх-супер-хипер руски оръжия?“ Били **жълти копейки**.*

Фразеологизмът се среща и като вариант за *копейки* със семантика „за пари, платени от Русия“:

*Безродници като Станишев да не продават българските интереси за **копейки**.*

*Знаеме че русофилите са ин витро заченати изчадия на вечната дружба – целия български Народ видя какви пладнешки кокошкари са за да продадат държавата за **копейки** на кремълските си ментори.*

В някои случаи наблюдаваме дублиране на субстантивния елемент във фразеологизма:

*хората са без значение за комуниста и майка си и баща си ще продадат за пари сиреч **копейки**!*

Фразеологизми, в които *копейка* замества елемента *пара*:

Пет пари не струвам – „нямам никаква стойност, без всякакви качества съм, не представлявам нищо ценно“ (Nanova 2005). Любопитен факт е, че промяната в структурата на фразеологизма е регистрирана с точна дата. Владимир Путин в интервю за „Файненшъл таймс“ през 2019 година коментира скандала с отравянето на Скрипал по следния начин: „Вината на Русия за отравянето на Скрипал трябва да бъде доказана. Историята с отравянето на Сергей Скрипал и дъщеря му Юлия в Солсбъри не струва и пет копейки“. В руския език съществуват фразеологизми „гроша ломаного не стоит“ и по-рядко срещаните „(ему) цена 5 копеек в базарный день“; „грош цена в базарный день“ с пейоративно значение за нещо евтино, което никой не иска, нещо, което няма никаква стойност. Това е единственият актуализиран фразеологизъм с компонент *копейка*, чието авторство е известно. В изказването на Вл. Путин обаче формалната актуализация не води към смислова. И с новия компонент изразът отново означава „без стойност“. На българска почва обаче наблюдаваме промяна в семантиката на фразеологизма, настъпваща заедно с изменението във формално отношение. Включването на компонента *копейка* насочва към участието на финансиране от Русия в екстралингвистичната действителност, за която се отнася фразеологизмът:

*Защото приятелството с русия **не струва и 5 копейки**.*

*На московски слугинаж, избивал по заповед на Сталин собствения си народ, думите **не струват и пет копейки**!*

*Той че Боко е кратундер е ясно, ама тази московска *** и за **5 копейки не струва**.*

Следващ фразеологизъм, който регистрирахме, е **изкарвам някой лев/някоя пара** – „изкарвам малко, не много пари“. Въпреки че не го откриваме в ексцерпиранияте в това изследване речници, той несъмнено е част от активния фразеологичен фонд на българския език. Тук също се наблюдава субституция на компонента *лев/пара* с *копейка*.

Допускам и варианта, че резидента сам е предложил услугите си, **да изкара някоя копейка**, допускайки, че предава не много важни документи.

Следващата група фразеологизми със сходна семантика и формален строеж, в чиято структура наблюдаваме замяна на компонент, са: **пукната пара не струвам** – „нямам никаква стойност, без всякакви качества съм“ (Napova 2005), **не струвам пукната пара** – „без каквато и да е стойност, нищо“ (Vatov 2019), **две пари не струвам** – „не струвам нищо“ (Napova, Dimova 2014), **не струвам пукнат лев** – „нищо“ (Vatov 2019). Тук отново въвеждането на новия компонент води до смислова трансформация – контекстът, в който стойността на даден обект е ниска или никаква, е свързан с Русия и нейната политика – международна, икономическа или социална.

Разбрах за Руското отношение към обикновения живот, който **не струва пукната копейка**.

Жалко за човешкия живот (дано пилота да е оцелял), който **не струва и копейка** в режимите поддържани от Империята на злото и лъжата!

Безкомпромисен поглед към войната в Афганистан и битката за Бадабер, в която човешкият живот **не струва и копейка**, съветските войници подлудяват в укрытията, а за капак – свои бомбардират свои!

За тия северни азиатци човешкият живот **не струва и пукната копейка**.

Това което аз казвам обаче е, че нейните думи **не струват и пукната копейка**.

Некадърни се оказахте щото. **Не чините и пукната копейка**.

Но Китай са я яли тая попара вече, знаят колко струва военен съюз с Русия – **пукната копейка не струва**.

Петрол, който пък съвсем скоро **няма да струва пукната копейка**, за цент да не говорим!!!

Т.е. „човешкия живот **не струва и копейка** там.

Скоро ще оставят „безценната“ ти територия на китайци и узбеки да си трошат главата с нея, щото петрола и газа **няма да струват пукната копейка**, а ти твоите дружки ще се молиш ЕС да се съжали и да приеме орфаната федерация за член.

Следващата група формално и семантично подобни фразеологизми са: **две пари не давам** – „не взимам, не получавам“ (Napova, Dimova 2014), **пет пари (пукната пара) не давам** – „съвсем безразлично ми е, не ме интересува, не ме засяга“ (Vatov 2019). В актуализирания вариант наблюдаваме отново формална замяна на названието на старата българска парична единица с **копейка**, водещо до изменение в семантиката, сходно на описаните по-горе случаи, а именно – negliжирането, безразличието идва от страна на Русия:

А защо най-мощната икономика на света Рашистан **пробита копейка не дава**?

Сходна е наблюдаваната динамика и при фразеологизмите **за две пари** – „1. Нещо много евтино, малоеценно; 2. Нищожен, маловажен, нищо и никак“ (Banova, Dimova 2014) и **за пет пари** – „1. Никакъв. 2. Никак“ (Vatov 2019).

Работа за пет копейки не са свършили!

Следващо семантично обединение обхваща фразеологизмите **правя за две стотинки** – „излагам на подигравки и присмех някого, подигравам, осмивам някого“ (Banova 2005) и **правя на 50 стотинки някого** – „надхитрям, правя някого за смях, подигравам се с някого“ (Vatov 2019).

Да де, там руските кюнци ще са на безопасна дистанция от израелските пилоти, които ги правят на 5 копейки.

*Вас ви направиха за смях пред кокошките, вече и децата ви се подиграват, Слепаков ви **направи за 5 копейки** – агентите ви се оказаха такива идиоти, че не е за вярване.*

Друг фразеологизъм, появяващ се в екцерпирания матриал, е **за пет пари** – „никак, ни най-малко“ (Banova 2005), **пет пари в съчет. с нямам** – „нищо“ (Nicheva, Spasova-Mihaylova, Cholakova 1975), като тук наблюдаваме актуализация на два компонента – на числителното и на названието на паричната единица:

жалко рублиджийско нищожество, ти не само нямаш родина, ти нямаш и акъл за две копейки.

Любопитна семантична трансформация се наблюдава при фразеологизма **парите не миришат**, който означава „важно е наличието на пари, а не техният източник и произход“ (Vatov 2019). Със замяна на лексемата *пари* с *копейки* източникът на финансиране става експлицитен – руски, като значението отново е силно маркирано с негативно отношение на говорещия към адресата:

*САЩ не изпомпват и грам нефт, а и не купуват от Либия. Ама те нали **копейките не миришат**, пък и 120 поста норма имаш.*

*Ако се затрудняваш да отговориш, което е нормално за твоя подвид, не се притеснявай – **копейките не миришат!***

Популярният израз **двете лица на една и съща монета** не е отразен в екцерпираните фразеологични речници, но е с висока фреквентност в речта и позната семантика за носителите на езика. Доказателство за това са и многобройните негови актуализации публичната реч:

*Костадинов и Гуцанов – **двете лица на една копейка**.*

*Желанието за победа на всяка цена предполага мръсна игра, а местните клакьори са **двете лица на една и съща копейка** със силно деноминирана стойност.*

*А другият е Трепери Симеоново – и двамата са **двете страни на една и съща копейка**.*

Следващ фразеологизъм със субстантивен компонент „платежно средство“ е **приемам за чиста монета** – „смятам нещо за пълна истина, проявя-

вам наивност и доверчивост“ (Nanova 2005), **вземам (приемам) за чиста монета** – „приемам нещо за пълна истина“ (Vatov 2019). И при него регистрираме потенциал за актуализация с компонент *копейка*:

*Той чете писанията на платените тролове на БКП и **приема** всичко за чиста копейка.*

В **плащам до стотинка** – „без остатък, докрай, напълно“ (Nicheva, Spasova-Mihaylova, Cholakova 1977) отново наблюдаваме същия механизъм на актуализация:

*По онова време реципрочната стойност на тази сума е 32,5 тона злато. **Платили сме ги до копейка**, защото свободата е като сиренето – струва пари.*

Групата „Медия-Мост“, която все пак прави усилие да внесе половината от дълга си, накрая е приканена **да плати до копейка** салдото от 300 милиона, което причинява загубата и окончателното ѝ поглъщане от „Газпром Медия“ през пролетта на 2001 г.

Интересна група са фразеологизмите, в които копейка не замества название на парична единица. В ексцерпирания материал се откриха следните фразеологизми: **изкарвам хляба си** – „с труда си се издържам, осигурявам средства за препитание, за живеене“ (Nanova 2005) и **вадя (изкарвам) си хляба** – „изкарвам си прехраната, препитавам се с някаква работа“ (Vatov 2019). Тук замяната е семантична (прехрана, хляб – копейки, пари, които получавам, за да си осигуря прехраната):

*Браво, троле! **Изкара си копейките** с пот на челото.*

Семантичното сходство се постига чрез формално наподобяване на структурата и устойчиви изрази. Такива са *капка по капка вир става*, който се появява във вида:

*Правилно, **копейка по копейка** рубла става.*

Подобно и изразът *интересът на копейката* – *клати тюбетейката* се съотнася пряко към устойчивия израз **интереса клати феса**, като тук наблюдаваме постигане на формално подобие с разширяване структурата на езиковата единица. Изходното устойчиво словосъчетание съдържа рима, трансформираният – също.

Само в един фразеологизъм забелязахме добавяне на компонента копейка, като той не замества дадена лексема, част от устойчивата структура на фразеологизма, а навлиза като привнесен компонент. Това явление се регистрира при **правя се на ударен** – „преструвам се, че не разбирам, не зная или не забелязвам нещо; преструвам се на наивен, глупав“ (Nanova 2005), „преструвам се, че не разбирам, не забелязвам“ (Vatov 2019).

*Като ти чета небивалиците се чудя дали **найстина** си толкова ограничен или просто **се правиш на ударена копейка**.*

В този случай компонентът *копейка* е добавен с цел семантично прецизиране на обекта на изказване, а именно – човек, който се преструва на наивен, всъщност не е такъв, а получава руско финансиране.

В заключение може да посочим, че фразеологията се смята традиционно за доста консервативна част от лексиката. Приведените примери обаче доказват, че под влияние на екстралингвистичната действителност дори в максимално устойчиви и възпроизводими лексикални единици може да настъпят промени. Тези промени могат да бъдат квалифицирани като съзнателно отклонение от стандартната употреба на езиковите изразни средства с цел създаване на контекстова и стилова конотация. Изследваните актуализирани фразеологизми от публичната реч стават активен стилооформящ фактор на целия текст. Към най-експресивните актуализации спадат тези, при които е ясна и очевидна връзката с първоначалния фразеологизъм, но привнесеният нов елемент е лесно разпознаваем и е носител на ново, разширяващо и обогатяващо първоначалния смисъл значение.

Благодарности. Това изследване е финансирано от Европейския съюз – NextGenerationEU, чрез Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България, проект SUMMIT BG-RRP-2.004-0008-C01

Acknowledgments. This study is financed by the European Union-NextGenerationEU, through the National Recovery and Resilience Plan of the Republic of Bulgaria, project SUMMIT BG-RRP-2.004-0008-C01

БЕЛЕЖКИ

1. Инвариантът е основната форма на езикова единица, относително стабилна, повече или по-малко безпризнакова, обикновено с най-висока фреквентност, съдържаща се в цялата парадигма на езиковата единица (Filipeš, Čermák 1985, p. 239).

ЛИТЕРАТУРА

- БАНОВА, М., ДИМОВА, С. 2014. *Фразеологичен речник на българския език А – Я. Подбрано*. София: Бан Мар.
- ВАЛТЕР, Х., МОКИЕНКО, В. 2019. Новые и старые реалии в новой русской фразеологии. В: *Русское слово в многоязычном мире. Материалы XIV Конгресса МАПРЯЛ. Нур-Султан, Казахстан, 29 апреля – 03 мая 2019*, стр. 610 – 620.
- ВЪТОВ, В. 2019. *Фразеологичен речник на българския език*. София: Скорпио.
- МАРКОВА, Е., ГРИГОРЯНОВА, Т. 2016. *Динамические аспекты лексики современных славянских языков*. Brno: Tribun EU.

- МОКИЕНКО, В. 2016. Функции фразем в современных СМИ. В: *Медиалингвистика*. Т. 3, № 13, стр. 7 – 18. Достъпно на: <https://medialing.ru/funkcii-frazem-v-sovremennyh-smi/>
- НАНОВА, А. 2005. *Фразеологичен синонимен речник на българския език*, София: Хейзъл.
- НИЧЕВА, К., СПАСОВА-МИХАЙЛОВА, С., ЧОЛАКОВА, КР. 1977. *Фразеологичен речник на българския език. Том първи*. София, Издателство на БАН.
- НИЧЕВА, К., СПАСОВА-МИХАЙЛОВА, С., ЧОЛАКОВА, КР. 1975. *Фразеологичен речник на българския език. Том втори. О – Я*. София, Издателство на БАН.
- НИЧЕВА, К. 1987. *Българска фразеология*. София: Наука и изкуство.
- НИЧЕВА, М. 2002. *Фразеологичен речник на българския език*. Пловдив: Хермес.
- РАДЕВА, В. 2012. *Български тълковен речник*, София: Изток – Запад.
- РОМАНОВА, О. 2013. О вариантности фразеологических единиц (на материале современных газет). В: *Вестник новгородского государственного университета* №72, стр. 113 – 117.
- ČERMÁK, F. 1982. *Idiomatika a frazeologie češtiny*, Praha: Univerzita Karlova.
- ČERMÁK, F. 2017a. Frazém a idiom. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.) URL: https://www.czechency.org/slovník/FRAZÉM_A_IDIOM (8. 2. 2024).
- ČERMÁK, F. 2017 b. Autorský frazém. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), URL: https://www.czechency.org/slovník/AUTORSKÝ_FRAZÉM (24. 1. 2024).
- FILÍPEC, J., ČERMÁK, F., 1985. *Česká lexikologie*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- HAVRÁNEK, B. 1932. Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Praha: Melantrich.
- KREJČÍ, P. 2015. *Srbská frazeologie v českém a bulharském překladu: kontrastivní analýza*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy university.
- KRČMOVÁ M. 2017. Aktualizace. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.) URL: <https://www.czechency.org/slovník/AKTUALIZACE> (24. 1. 2024).
- MLACEK, J. 2001. *Tvary a tváře frazém v slovenčine*. Bratislava: Stimul 2001.
- MLACEK, J. 1984. *Slovenská frazeológia*. Bratislava: SPN.

REFERENCES

- BANOVA M., DIMOVA S. 2014. *Frazeologichen rechnik na balgarskia ezik A – Ya. Podbrano*. Sofia: Ban Mar.

- VAL'TER, Kh., MOKIYENKO, V. 2019. Novyye i staryye realii v novoy russkoy frazeologii. In: *Russkoye slovo v mnogoyazychnom mire. Materialy XIV Kongressa MAPRYAL*. Nur-Sultan, Kazakhstan, 29 aprelya – 03 maya 2019, pp. 610 – 620.
- VATOV, V. 2019. *Frazeologichen rechnik na b"lgarskiya yezik*. Sofiya: Skorpio.
- MARKOVA, YE., GRIGORYANOVA, T. 2016. *Dinamicheskiye aspekty leksiki sovremennykh slavyanskikh yazykov*. Brno: Tribun EU. 311.
- ROMANOVA, O. 2013. O variantnosti frazeologicheskikh edinit (na materiale sovremennykh gazet). In: *Vestnik novgorodskogo gosudarstvennogo universiteta*, no. 72, pp. 113 – 117.
- MOKIYENKO, V. 2016. Funktsii frazem v sovremennykh SMI. V: *Medialingvistika*. T. 3, № 13, str. 7 – 18. Dostapno na: <https://medialing.ru/funkcii frazemv-sovremennykh-smi/>
- NANOVA, A. 2005. *Frazeologichen rechnik na balgarskia ezik*. Sofia: Hazel.
- NICHEVA, K., SPASOVA-MIHAYLOVA, S., CHOLAKOVA, KR. 1977. *Frazeologichen rechnik na balgarskia ezik. Tom parvi*. Sofia: Izdatelstvo na BAN.
- NICHEVA, K., SPASOVA-MIHAYLOVA, S., CHOLAKOVA, KR. 1975. *Frazeologichen rechnik na balgarskia ezik. Tom втори. O – Ya*. Sofia: Izdatelstvo na BAN.
- NICHEVA, K. 1987. *Balgarska frazeologia*. Sofia: Nauka i izkustvo.
- NICHEVA, M. 2002. *Frazeologichen rechnik na balgarskia ezik*. Plovdiv: Hermes.
- RADEVA, V. 2012. *Baglarski talkoven rechnik*. Sofia: Iztok – Zapad.
- ČERMÁK, F. 1982. *Idiomatika a frazeologie češtiny*, Praha: Univerzita Karlova.
- ČERMÁK, F. 2017a. Frazém a idiom. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.) URL: <https://www.czechency.org/slovník/FRAZÉM A IDIOM> (8. 2. 2024).
- ČERMÁK, F. 2017b. Autorský frazém. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), URL: <https://www.czechency.org/slovník/AUTORSKÝ FRAZÉM> (24. 1. 2024).
- FILIPEC, J., ČERMÁK, F., 1985. *Česká lexikologie*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- HAVRÁNEK, B. 1932. Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Praha: Melantrich.
- KREJČÍ, P. 2015. *Srbská frazeologie v českém a bulharském překladu: kontrastivní analýza*. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy university.

- KRČMOVÁ M. 2017. Aktualizace. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.)
URL: <https://www.czechency.org/slovník/AKTUALIZACE> (24. 1. 2024).
- MLACEK, J. 2001. *Tvary a tváře frazém v slovenčine*. Bratislava: Stimul.
- MLACEK, J. 1984. *Slovenská frazeológia*. Bratislava: SPN.

NEW POLITICAL PHRASEOLOGY IN BULGARIAN PUBLIC SPEECH

Abstract. This text explores the potential for updating the phraseological fund of the Bulgarian language in the Bulgarian public discourse and examines the influence of different types of updates on the specifics of the functioning of the given phraseological units in public speech. The most visible updates are those that clearly introduce new elements into the meaning of the original sustained phrase, but at the same time retain the obvious connection to the original language unit. Phraseological units, which are generally distinguished by semantic indivisibility, stability of their lexical composition, invariable structure, imagery, emotionality and expressiveness, are subject to dynamic changes occurring in Bulgarian language in recent years. We direct our interest to stable expressions, in the composition of which a new component appears as a manifestation of lexical dynamics, which replaces an already established one, or an additional element appears in the structure of a phraseology, i.e. our attention will be directed mainly to the so-called lexical updates of the phraseological fund. In the text, we trace the change (structural and semantic) in a number of phraseological units in the Bulgarian language, in which the entry of the lexical component *kopeyka* is observed. The excerpted material is from two corpora – CLASSLA-web.bg (Bulgarian web) and the corpus of parliamentary speech ParlaMint corpus: <https://www.clarin.si/ske/#concordance>. The examples extracted from the corpora are relevant for tracking the changes we are interested in in the phraseological fund of the modern Bulgarian language.

Keywords: Bulgarian phraseological fund; phrasems; public speech, updating the phraseological fund

✉ **Prof. Dr. Nadezhda Stalyanova**

ORCID iD: 0000-0002-8271-0078

Department of Slavonic Philologies

University of Sofia

15, Tsar Osvoboditel Blvd.

Sofia, Bulgaria

E-mail: nadezhda_stalyanova@slav.uni-sofia.bg

✉ **Dr. Elena Krejcova, Assoc. Prof.**

ORCID iD: 0000-0001-5458-5305

WoScience Researcher ID: AAE-6494-2022

Department of Slavonic Studies Faculty of Arts

Masaryk University, Brno, Czechia

E-mail: ekrejcova@phil.muni.cz